

MÓRICZ ZSIGMOND

TAKAROS MACELKA

Takaros Macelka hódmezővásárhelyi tanyai gazda. Barátaim napokon át ígégették, hogy elmegyünk hozzá, mert ez egy olyan kisgazda, amilyen nincs több egész Magyarországon sem. A hódmezővásárhelyi tanyákon sok kiváló modern parasztgazda van, sokan vannak, akik díjat nyertek a mezőgazdasági kiállításon, nagyszerű tenyésztők és kiváló termelők. De takaros Macelka csak egy van.

Már kétszáznál több kilométert futott be az autónk, amikor váratlanul megszólal a társaság egyik tagja:

— Ez a Takaros Macelka tarlója.

Odanéztünk s valamennyien elkezdtünk nevetni.

Az alföldi tarlónak az a természete, hogy ha a búzát letakarítják róla, azonnal megjelene a gyom. Ezen nem is ütközött meg senki. Még jónak is tartják, ha egy kicsit kizöldül, mert a libának, pulykának van mit csipegetni. De a Takaros Macelka tarlója olyan volt, mint valami betonlap, amelybe hosszú egyenes vonalakkal mintát nyomtak bele. Olyan volt, mint egy bolti redőny vízszintesen, hullámvölgyek és dombok oly sűrűn, mint a redőnyön. Valami kitűnő géppel boronálta végig, amely le is nyomtatta a széttört rögöket. És fű egyetlen szál sem volt az egész területen.

Árpaboglyák voltak a tarlón. Szép gömbölyű boglyák. Oly tökéletesek, hogy még ilyen gondosan és művészi módon megkonstruált boglyákat nem láttam. A boglya töve gereblyével fél méter magasan kivölgyezve, hogy a baromfi ha alá kerül, ne húzhasson belőle. Ezeket a boglyákat ott „vontatónak” nevezik. A kereszttrakást s kévekötést takarítják meg, ha a tanya közelében van a szántóföld. Már ezek is csodálatosak voltak, mert általában a vontatókat csak úgy összehányják, hisz úgymint egy-kettőre elszállítják a cséplőgépekhez.

De a következő földön búzaboglyák, illetve vontatók állottak, s azok még százszorta csodálatosabbak voltak. Úgy néztek ki, mint a chianti bor palackja Itáliában. Hasas palackoknak látszottak, a hegyük rájuk húzott kérével befödve s ez a kéve többszörösen lekötve, párhuzamosan vonalakkal, ilyen vontatórakás az egész határba senkinél sincs.

Ahogy a kocsi be akart fordulni a bejáró úton, keskeny volt az út s ráment a kerék a felgereblyélt tarló sarkára.

— Az Istenért, vigyázzon Szilágyi úr — kiállt az elnök. Mert a mezőgazdasági bizottsággal jártam a vásárhelyi tanyákat. — Itt büntetést fizetünk, ha letiporja az abrosz sarkát.

A sofőr csakugyan curukolt, és újra nekiment a keskeny útnak, hogy kikerülje. Szőlődarab mellett mentünk el, mire újra nevetni kezdtünk. A szőlő úgy volt kötve, metszve, mintha kiállításra készült volna. Egyetlen levele meg nem volt sértve a kötöző muharral, és úgy látszott, egyetlen levéllel nem volt több egy tőkén sem, mint amennyit a leltár, vagy levéltár engedélyezett. Minden levél abszolút ép és friss. A barázdákon egyetlenegy szál fű sem volt; pedig látszott, hogy a kapálás már régebbi s megüledett. Utána egy darab dinnye következett. Olyan egyenletes volt ez is, levele, indája, egy folt ki nem maradt,

egy folt túl nem volt zsúfolva. Olyan volt, mint valami különleges szőnyeg, amely a legnagyobb gonddal készült.

Ezek után kíváncsian vártam a gazdát.

Ahogy az autó beér az udvarra, kis szikár öregember jön felénk, önérzetes, de mint valami öregbéres vagy számadó juhász. A fején százesztendőös kalap, bőrré zsirosodott öreg hegyestetejű csapinya, s a csúcsa csupa lyuk. De az öregnek igen jó arca van, kemény, deres bajsza törökösen lóg, s barna, cserzett bőre sovány, de friss. Legkülönösebb, hogy apró, fekete szemei olyan vidámak, hogy csak úgy röpködnek, mint a madárkák.

Borzasztó szívélyesen fogadja a társaságot.

Az udvar nem mutat első pillanatra semmi különöset, Tisztább, mint ezek a tanyai udvarok. Elhullott trágya, szalma, csutka vagy ág, sehol. De hát a baromfi itt kóricál, néhány bárány is csavarog, kutyák; szelídebbek szabadon, ha harapósak, láncon. A kút ártézi kút, felemelt víztartállyal, amelyből a vízfelesleg egy kis tóba folyik. A tó körül van szegve fűzfákkal, idősebb és fiatalabb fácskák, ez már olyan, mint valami hálókötés. Ebben rendszer van.

— Száznyolcvan méter mély a kút — magyarázza —, és úgy van megépítve, hogy ezen a pénzen hét hold földet vehettem volna akkor.

Az ól mögött nyomtatnak. Négy gyönyörű ló és három szívós, vidám, fiatal ember, az öreg fiai.

Már láttam valahol a határban nyomtatást, akinek kevés van, nem géppel csépel. De ilyet nem láttam. A lovak éppen ki voltak fogva az „ágyásból”, s a három ember azzal foglalkozott, hogy fésülte az árpaágyat. Favillával fésülték. Ami lejött róla, mint kaparék, azt külön dobták, s a símán ott fekvő tömegre újra rávezették a lovakat.

A fiatalok nagyon hasonlítottak az apjukra. Ugyanolyan vagy még kisebb nevető emberek. Csak úgy kacagott róluk a jókedv. Éreztem, hogy annyira benne vannak a munkába, hogy nem akarnak egy percet sem állani, mintha a lélek kergette volna őket. Csak gyorsan elvégezhető munkát tud az ember ilyen vidáman végezni.

Mindjárt a tarló mellett egy olyan látvány lepett meg, hogy azon megint nevetni kellett. Napraforgó-ültetvény.

Három méter magas napraforgótábla, egy sem magasabb és egy sem alacsonyabb. kemény, haragoszöldek, világért nincs rajtuk egy sápadt levél. Benézek a barázdájukba, hát látom, hogy úgy van ültetve, mint a bolgár kertészertben az uborka, hosszú, egymástól tizenyolc colra levő dombokba. Bakhátra. És itt megint az a különös, hogy egyetlen szál fű nincs az egész ültetvény alatt. A föld porhanyós, kapalappal oly simára leveregetve, mint tészta a konyhában.

— Szőlőkarónak — magyarázza Takaros Macelka — Két évig eltart, minden évben csinálók egy ilyen táblácskát.

Akkor a búzamezőre mentünk. Megvizsgáltatta velünk közről a búzavontatókat.

— A nyakamat hagyom elválni — mondta —, hogyha ezek egész tavaszig itt maradnak és egy csepp víz belemegy! Ezt senki a világon nem tudja megcsinálni. Száz pengőt fizetek akárkinek, akármilyen parasztnak, ha egy ilyen vontatót felrak nekem, ilyen tisztán és tökéletesen. Minden egyes boglya olyan volt, mint egy nádkunyhó. Semmi kétség, hogy abba csakugyan nem megy bele egy esőcseppnyi víz sem.

— De mire ezt ennyire elkészíteni, mikor úgyis rögtön beszállítják.

— Nem rögtön, csak amikor sor kerül rá. Mi nem géppel rontjuk a búzát, hanem nyomtatjuk és jöhet zivatar, jöhet hosszú esőzés, itt egy szömmek se szabad kárbamenni.

Tessék megnézni ezeket a boglyákat, a nyakamat hagyom elválni, ha tizenyolc vontatóból egy mázsát ki lehet szedni olyan kalászt, ami kifele van fejjel. Valóban a búzaszálak úgy voltak rakva, párhuzamosan és pontosan leveregetve, mint a virágcsokor szára, befelé kalásszal, csak a szár tuskéje kifelé.

A búzatábla mellett kukoricaültetvény van. Végig lehet menni a sorok között, egyetlen szál fű nincs sehol. A sorok a legpontosabban kapálva és kapaháttal leveregetve.

— Csakhogy nálam senki se kapál meg egy félholdat egy nap!... Ha negyed holdat végez, beleszakadhat. Itt minden szem kapával van ültetve, zsinór után. Csakugyan a búzaboglyák is úgy vannak rakva, a legtökéletesebb egyenes vonalban.

Ahogy a tanya felé visszafordulunk, egy végtelenül csodálatos terület tűnik fel. Mintha ezer kis tűzhányó kúpocská volna, oldalán lehajlanak az elszáradt indák. Krumpliföld. Úgy van ültetve, mint a kertészetben a szegfűág. Abszolút pontosan zsinórban. „Így is léniában, meg úgy is.” Pontosan egyszerre értek és haltak el. Már ki lehet szedni, csak nincs rá idő. Egy különleges sakkábla. A sakkábla fehér és fekete kockái nem szabályszerűbbek.

Bemegyünk az udvarba a kazlak közt. Kukoricaszár tökéletes boglyái. A kukoricasuska, a csöveket borító háncs, pásztorkunyhó formán rakva, a felső réteg símított levéllel letakarva és tökindával sűrűn, mint hálóval beszöve és lefödve.

— A nyakamat hagyom elvágni, ha ez beázik tíz esztendő alatt. Nem létezik. Nem szabad. Hódmezővásárhelyen lakik vagy nyolcvanezer ember, de a nyolcvanezer nem csinálja meg együtt se.

De most valami olyan csodálatosat látok, amitől elkezdek kacagni, s egyik boglyától a másikba szédülök. A kukoricaszár töve kiszedve a földből, megtisztogatva, kirázogatva s az a borzas, fura bugája kifelé fordítva s egyenként olyan kompakt és kemény tömegben építve fel és oly roppant szabályos kazlakban, házmagasan, hogy aki látta, nem felejtí el. Ebből a rettenetes és böcstelen anyagból ilyen angyali figurát építeni.

— Kétévenként kerül használatba — magyarázta Macelka bácsi —, ezt nem tudja akárki felszedni se a földről, mert annak megvan a maga módja, és ez nem billiárdozás, és nem kártya, itt dolgozni kell, de a mai paraszt már nem dolgozik. A nyakamat hagyom elvágni, ha nekem ezt Magyarország minden parasztja együttvéve megcsinálja.

Most sorra nézzük a padlásokat. Unikum mindegyik. Páratlan. Az első padlason a kukorica csutkája van felhalmozva, ahogy lemorzolták róla a szemet. Négyszögű, egyenes lap minden oldala. A csutkának van egy száracskája, ami a szárhoz köti, a csoma; ezt a csomát minden csutkából késsel kivágják és csak magát a tiszta szűz csutkacsövet rakják össze, mint valami drága kincset. Mire jó? Tüzelni év múlva kerül rá a sor.

— De hát ez csak egeret tenyészt! — mondom.

Az öreg rámnéz:

— Nem létezik! Le hagyom a nyakamat vágni, ha az összes padlásomon egy egeret, vagy bár egy egéryukat talál valaki nagytóval. A másik padlás valóságos láda. A ház cseréptető. De ő a tetőt belülről náddal kötötte be, hogy szigetelve legyen s a meleget és a hideget kizárja. Erre a padlásra nem mókus, nem macska, de valóban még egy egér sem tud bejutni, mert ez a leggondosabb asztalosmunkával van elzárva. S s földje úgy kitapasztva, mint a szobaföld, nem is úgy: mint a betonkemence.

— Ezt harminchat éve tapasztottam. Azóta hozzá sem kellett nyúlni, csak éppen minden hat-hét évben vizesruhával lesimítjuk. De ezt sem tudja megcsinálni századik asszony sem. Csak a lányom.

Szalonnaoldalok lógnak a kakasülőről. Ez még váratlanabb. Pontosan be van osztva, hogy a kéménytől a tűzfalig nyolc akasztó lehet, minden akasztó lóg, ha üres is. Vastag, erős zsinór, a végén esztergályozott pálca, mint a ruhatartó. Hogy az egér a felfüggesztett szalonnához, sonkához semmiképpen hozzá ne férhessen, mindenik zsinóron a ráakasztott szalonna felett egy cseréptányér van lefelé fordítva. A feneke kifúrva, így húzza bele a zsinórt. Mint egy lámpakalap fedi a féltett kincset.

— Volt-e tavaly sertésvész? — kérдем azzal a gondolattal, hogy hát azt ki tudja-e zárni, mint az egeret?

— Nekem nem volt tavaly sertésem. Én csak minden két évben ölök. Ezek a tábla sza-

lonnák kétévesek. Most már télen vágok disznót, tehát az idén vettem is. De tavaly kikerültem a nagy vészt. Akkor két szalonnatábla lóg, mint egy-egy ajtó.

Még két padlás van hátra. Egyiken csöveskukorica van leterítve; az aranykukorica, amelynek országos hírneve van. Mauthner tőle vette; a levelezés és táviratcsomag az asztalra kerül. A másik padláson morzsolt kukorica, összesen száz mázsa.

No, de már aztán meg kell kóstolni a „diravalle” (Delaware) borát. Ülünk a hűvös eresz alatt.

— Hát bátyám, most azt mondja meg, ha még egyszer el lehetne kezdeni az életét, vállalná?

— Nagyon szívesen.

— És úgy csinálná, ahogy csinálta?

— Éppen úgy.

— De hát gondolja meg; mennyi örült sok munkát fektet bele ebbe a gazdálkodásba? Hát arra való az élet, hogy mint igás barom, csak húzza a jármot?

Az öreg rámnevet.

— A munka nem nehéz. A munka élvezet.

— Hány órát alszik?

— Kettőt.

Megdöbbenve nézünk rá. Nekem ez nem újság, mert édesapám azt mondta, hogy aki „három óra alatt ki nem alussza magát, ha dolog van — az soha”. De két óra mégis kevés.

Már itt van velünk az öreg gazda lánya, éppen olyan, mint az egész család, kicsi, sovány és vidám. Úgy nevet rajtunk, mint az erős ember, aki kineveti azt, aki csodálkozik az ő erő-kifejtésén.

— Én minden éccaka éjfél után kettőig, háromig dolgozok. Ha más nincs, fótozok — szól bele nevetve.

— És mennyit alszik?

— Két—három órát.

A bizottság elnöke felcsattan:

— Ez mégse emberi dolog. Marha élet a, Miska bátyám. Hogy bírja ezt?

Takáros Macelka nevet; csillog a szeme, mint az egéré.

— Ha a lónak elég abrakot adok, elnyúzhatatlan. Akármennyit tud dolgozni. Az ember is. Csak enni kell. Mi az ételt soha sem vonjuk meg magunktól. A bort is szeretem. Én részeg nem voltam soha életemben, de mindig bort iszom víz helyett. A fiaim is, a lányaim is, hát miért ne bírának dolgozni?

— Mennyi földje van?

— Huszonnyolc hold. Ebből tizenhárom hold szemes, tizenegy kukorica, egy hold répa, egy hold kert, két hold gyöp. Ebből tizenhét holdat örököltem, a többit vettem, még a háború előtt. Az őseim, öregapám juhászok voltak. Palovicsnél (Pallavicini). Itt, uram, vígan élünk. Nincs olyan nap, hogy vendég ne legyen. Az éccaka is egy csongorádi asszony hált itt.

A nevetésre vidáman magyarázza:

— Mióta a feleségem meghalt, ebbe a házba se asszony, se lány be nem léphet, csak idegenek. Én se vótam ki. Én nem vótam annyiszor a piacon, ahány éves vagyok. Se templom, se rádió. Se billiárd. A mai parasztot mindennap büntetni kéne reggeltől estig, mer annak csak a billiárd meg a rádió, meg a lustálkodás köll. Jöjjön ide! Le hagyom a nyakamat vágni, ha egy hétig kibírja a munkát velünk. És úgy kacag, mint aki mindennap megnyeri a nagy csatát.

Ahogy kikísér, még száz dolgot tudna megmutatni, hogy ő azt hogy csinálja. Még a a vályogmagtárba benyit; Wertheimszékérénynek van kiképezve belőlről.

— Most üres — azt mondja —, mert adót fizettem.⁷

⁷ *Móricz Zsigmond: Elbeszélések. 1930—1933. Bp. 1955. 501—508.*